

Gannholm berättar den "riktiga" sägnen

om Stavar

En sägenfabulator har i föredrag grovt förvanskat sägnerna, därför skall jag här berätta dem så som jag hört dem berättas otaliga gånger av min far och min farbror Oskar. De var mycket noga med att berätta exakt lika alla gånger.

Först skall jag berätta en sägen som gått i Burs och Rone till våra dagar och som bekräftats i Snorre Sturlasons skrifter. Det gäller Erik Jarl som härjade på Gotlands "gröna kuster" år 1000. (Erik Jarl och många norrman med honom hade flytt från Norge för att undgå Olav Tryggvasons brutala våldskristning).

Vid Bandelundaviken blev Stora Stavar och hans män överfallna av norrman, men Stavar klarade skeppet i den steniga viken och kom i land. Norrmanen for då söderut och landsteg i Grötlingbo. De gick sedan landvägen till Burs (och rövade naturligtvis överallt). Stavar och hans män drev sedan norrmanen före sig till Grötlingbo, där det avgörande slaget stod varvid alla gotlänningar stupade. Norrmanen sökte sedan Stavars skatt, men fann den ej.

Slavhandel

Jag skall även nämna en ramsa som levte i Burs och Rone till våra dagar. Den gäller olydiga barn och löd:

"När Vangar, Glävar och Stavar farar österut och säljar slavar kan de ta dig med - om du inte är snäll".

Anm. I arabiska urkunder heter det att nordbornas främsta handelsvara var slavar och pälsverk.

Häffinds - Görans äventyr

Min farfars farfar Göran Andersson, Häffinds i Burs, född den 9 februari 1784, död den 18 september 1844, hade på hösten 1820 varit i Vangesbyen och bjudit till barnsöl för sin nyfödde son. Göran hade blivit bjuden en del starka drycker och han sade inte nej utan tog ordentligt till bästa.

Han var gående och på hemvägen kom han inte längre än till Vangesand och där blev han liggande vid sidan av vägen. Han låg där och svor över sin belägenhet och önskade att någon hundradjävul eller tusendjävul skulle komma och bjuda honom skjuts. (Hundradjävul och tusendjävul var den tidens vanliga tilltal grannar emellan, och då var de vänner).

Fick skjuts

Bäst som det var så kom det en stor karet förspänd med två svarta hästar och stannade. Göran kravlade sig upp och in i baksätet, där sjönk han ned bredvid en stövuxen man. Skjutsen startade snabbt och när

Göran tittade ut såg han att de flög fram i jämnhöjd med talltopparna. Göran tittade då på den store mannen vid sin sida och såg att han satt och höll i ett svärd. Mannen

sade ingenting utan såg bara rakt fram. Men då började Göran nyktra till.

Store Stavar

Efter en stund sänkte sig skjutsen ned mellan träden och stannade på marken. Det var ljus som på dagen och de steg ur. Den store mannen presenterade sig som Store Stavar och sade att han fallit i strid med norrman och låg begraven på Barsalder i Grötlingbo. Därifrån hade han nu i många hundra år rest och bevakat sin skatt, som han grävt ned före striden med norrman. Han ville nu ha ro i graven och därför hade han beslutat att hans ättling Göran, som bodde närmast skatten, skulle få den. Stavar lyfte därvid upp en häll (flis) nere i jorden och visade skatten. Men Göran var rädd ty han visste att sådana skatter förde ont med sig och avböjde för sig och sina barn med orden:

"Vi har vad vi behöver".

Men Göran var rädd för att råka ut för Stavars vrede om han helt avböjde så han tillade: "Men kanske mina barnbarns barnbarn behöver skatten".

"De skall få den", sade stavar och som bekräftelse på löftet fick Göran två mynt, och strax var allt åter mörkt omkring honom.

Göran kröp sedan omkring en stund och kom till Stavars brya (en gammal "offerbrya" 800 meter söder om Häffinds). Då kände han till var han var och kunde gå hem. Göran gick stilla och lugnt i säng den kvällen. Något som var ovan-

ligt, när han kom hem full.

Blev inte trodd

Morgonen därpå berättade han sin historia, men blev till en början inte trodd, men när han visade de två silvermynten han hade i fickan så trodde man honom så småningom. Man hade ju hört sägnen om Store Stavar och hans nedgrävda skatt på tre hästlass, samt att Stavar fallit i strid med en norsk vikingastyrka, som de drivit före sig till Grötlingbo.

Anm. Mynten, som Göran hade, var romerska dinarer från 200-talet och en sådan skatt hade hittats tidigare vid Häffinds.

Jag misstänker att Göran hade ett par av de mynten och visade dem för att bli trodd.

De två mynten har bevarats av släkten till 1930- eller 1940-talet, då de överlämnats till Riksantikvariens ombud i Burs. 19/2-92

Historien jag nu skall berätta tilldrog sig i början på detta sekel. Min far och mina farbröder var i Amerika. Min farfar, Lars Andersson, var ensam på Häffinds, ty hans hustru, Anna Lovisa, hade dött i januari år 1900. Lars hade hjälp ibland av en granne, Lindal, men Lindal intresserade sig mest för skattletning och gick nere kring offerbryan så ofta han kunde. Han använde en järnstör till att slå hål i marken med och när han stötte på en häll som gav annat ljud ifrån sig än granitblocken, så trodde han att han hittat skatten. Han kom i alla fall till Häffinds och Ammunde och bad om hjälp att ta

upp skatten. Min farfar och en bonde från Ammunde körde då med häst och skjuts ned till offerbryan, men där sade Lindal stopp. Han såg en svart hare sitta på platsen för skatten. Min farfar och bonden från Ammunde såg inte haren, men blev rädda ändå och alla tre vände åter hem.

Några dagar senare dog han. Min farfar sade alltid, när vi förde sägnen om skatten på tal: "Rör den inte. Det är något ont".

Anm. Store Stavar (Staure Stavar) skall det heta och inte "Stavar den Store" vilket är en försvenskning.

19/2-92

K E GANNHOLM